

Наталія Уйсімбасва

(Кіровоград, Україна)

ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У статті обґрунтовується вплив різних видів педагогічної практики на формування професійної компетентності майбутнього педагога; визначаються умови ефективного проведення педагогічної практики.

Ключові слова: професійна компетентність, професійне становлення, професійна спрямованість, професійна свідомість; педагогічна, соціально-педагогічна та асистентська практика.

В статье обосновывается влияние педагогической практики на формирование профессиональной компетентности будущего педагога; определяются условия эффективного проведения практики.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, профессиональное становление, профессиональная направленность, профессиональное сознание; педагогическая, социально-педагогическая и ассистентская практика.

The article reveals the impact of the teaching practice on the formation of professional competence of future teachers; the effective conduct of practice has been determined.

Keywords: professional competence, professional development, professional orientation, professional consciousness; pedagogical, social-pedagogical and assistant practice.

Постановка проблеми. Вхідження освіти України в світовий освітянський простір потребує змін у характері, структурі та умовах здійснення професійної підготовки фахівців. Перед педагогічними навчальними закладами стоїть завдання підвищення рівня практичної підготовки майбутнього учителя, викладача.

Компетентність передбачає наявність у людини внутрішньої мотивації до якості виконання своїх професійних завдань, а також професійних цінностей. Без вираженої мотивації професійне самовизначення стає неможливим. Під час підготовки фахівця певного профілю постає питання про його готовність до конкретного виду діяльності, яку визначають як озброєність людини

необхідними для успішного виконання дій знаннями, вміннями та навичками, нагальну реалізацію програми дій у відповідь на появу визначеного сигналу [2, с. 48]. Усвідомленість особистістю своїх здібностей і можливостей, відображає бажання займатися визначеним видом діяльності, зумовлює задоволення від професійних занять та власне професійним вибором.

Ми розглядаємо формування професійної компетентності майбутнього педагога з урахуванням принципу єдності свідомості і діяльності. Активність людської свідомості та пізнання зумовлені їхнім зв'язком з практичною діяльністю. Професійна свідомість розглядається нами як теоретична готовність спеціаліста до професійної діяльності, яка обумовлює професійну діяльність як практичну готовність спеціаліста до виконання професійних обов'язків. Системне формування професійної свідомості в єдності з оволодінням досвідом професійної діяльності, що дозволяє фахівцю самостійно і ефективно досягати цілей професійної діяльності. Педагогічна практика надає можливості глибокого та всебічного поєднання теорії та практики [3].

Педагогічна практика, що має професійну спрямованість, за належної організації повинна пробудити інтерес до майбутньої педагогічної діяльності та позитивне ставлення до професії. Студент стає суб'єктом нової для нього діяльності, розпочинає практичне освоєння функціонального змісту професійно-педагогічної діяльності. Таким чином, педагогічна практика посідає важливе місце у процесі професійного становлення особистості педагога.

Аналіз досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Питання впливу практики на формування особистості педагога знайшли відображення в працях Ф. Гоноболіна, О. Щербакова, Е. Гришина, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна, Л. Спіріна та ін.

Проблеми організації та проведення педагогічної практики розглядаються в дослідженнях І. Гриньової, Г. Коджаспірової, В. Лозавої, В. Євдокимова, Т. Троцько, В. Чепікова та ін. Педагогічна практика також розглядається як етап перевірки певного рівня готовності студента до педагогічної діяльності.

Педагогічна практика є зв'язуючою ланкою між теоретичним навчанням студента і його майбутньою роботою у школі оскільки під час педагогічної практики не тільки відбувається перевірка теоретичної і практичної підготовки студента до самостійної роботи, але й створюються широкі можливості для забезпечення творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя [6].

Метою статті є обґрунтування впливу педагогічної практики на формування професійної компетентності майбутнього педагога.

Викладення основного матеріалу. Основною метою педагогічної практики є удосконалення у студентів на основі отриманих знань сучасних форм, методів, засобів та технологій організації навчання і виховання уміння застосовувати їх у педагогічній діяльності, розвиток інтересу до педагогічної і наукової діяльності.

До основних завдань педагогічної практики можна віднести:

- формування і розвиток професійної свідомості, професійно значущих якостей особистості майбутнього педагога;
- сприяння усвідомленню студентами професійної значущості знань з основ теорії педагогіки, психології та методик;
- поглиблення й закріплення теоретичних знань;
- вироблення комплексу вмінь та навичок, необхідних для здійснення всіх видів навчально-виховної роботи в школі;
- оволодіння майбутніми педагогами формами, засобами, технологіями навчально-виховної роботи в різних типах загальноосвітніх навчальних закладів;
- виховання у студентів потреби постійного удосконалення професійних знань, умінь та навичок;
- розвиток творчого мислення, ініціативи, дослідницьких умінь;
- реалізація особистісного творчого потенціалу кожного студента;
- формування індивідуального стилю професійної діяльності.

Ефективно організована педагогічна практика сприяє скороченню терміну адаптації молодих фахівців у період початку самостійної педагогічної діяльності.

Педагогічна практика є однією з провідних подій у житті майбутнього вчителя. Це передусім ідентифікація студента з новою соціальною роллю майбутнього вчителя-практиканта і, як наслідок, зрушенням у його «Я-концепції», трансформацією уявлень про себе, коригуванням самооцінювання. Доведеним є той факт, що доцільно організована педагогічна практика, її безпосередній зв'язок з теорією є одним з основних шляхів покращення професійної підготовки педагогічних кадрів [7].

В умовах ступеневої професійної підготовки педагогів педагогічна практика носить тривалий і безперервний характер, забезпечуючи фундамент для формування основних педагогічних умінь і навичок у майбутніх учителів. За час навчання у педагогічному університеті студенти проходять кілька практик. Кожен вид практики має своє завдання і зміст. Програма практики враховує сучасні тенденції розвитку освіти і виховання в Україні та включає всі види професійної діяльності майбутнього вчителя відповідно до державного освітнього стандарту. Поетапне проведення різних видів практик та їх ефективна організація має значний вплив на формування професійної компетентності майбутніх педагогів.

Першою педагогічною практикою є безвідривна практика. Ця практика є початковим етапом у системі практичної підготовки. Метою безвідривної практики є формування у студентів загального уявлення про організацію навчально-виховного процесу, ознайомлення з вимогами до ведення шкільної документації, формування навичок і умінь спостереження та комплексного аналізу навчально-виховної роботи, ознайомлення зі специфікою педагогічної діяльності.

На III курсі студенти проходять соціально-педагогічну практику в дитячих оздоровчих таборах, на літніх пришкільних майданчиках, позашкільних навчально-виховних закладах виконуючи функціональні обов'язки вожатого,

вихователя, керівника дитячого колективу. Це перші самостійні кроки в професійному житті майбутнього вчителя. Вони вимагають мобілізації всіх отриманих у вищому педагогічному навчальному закладі психолого-педагогічних знань, умінь та навичок, високого рівня відповідальності та добросовісності. Організація позакласної та позашкільної виховної роботи з учнями в період літніх канікул має на меті вивчення системи діяльності дитячих оздоровчих закладів, оволодіння практичними вміннями та навичками організації життя й діяльності дітей у них, ознайомлення з особливостями соціально-виховної роботи в різних соціально-педагогічних структурах. Підготовка до такого виду практики носить системний характер: теоретична підготовка студентів під час вивчення курсу «Методика соціально-виховної роботи», збір методичних та практичних матеріалів студентами у «Зошит вожатого», практична підготовка (сюжетно-рольові ігри, конкурси тощо) та участь у навчальних інструктивно-методичних зборах. Під час соціально-педагогічної практики у майбутніх педагогів формуються навички роботи з тимчасовим дитячим колективом. Студенти набувають навичок у забезпеченні умов ефективної соціалізації дітей, організації дозвіллемасову, реабілітаційної, туристсько-краєзнавчої, релаксаційної, превентивної та оздоровчої роботи [1, с.12]. Практика допомагає студентам удосконалювати вміння й навички самостійної роботи з дітьми під час літніх канікул, виховати відповідальне ставлення до проведення виховної роботи, розвинути творчі здібності при організації та проведенні занять у гуртках, секціях і клубах за інтересами.

На IV та V курсах студенти проходять педагогічну практику в загальноосвітніх школах I-III ступенів, гімназіях, ліцеях, колегіумах, коледжах та (у залежності від спеціальності та фахової підготовки студентів).

На IV курсі студенти проходять практику у початкових та середніх класах як вчителі з фахових дисциплін та помічники класних керівників. В цей період формуються основи досвіду професійної діяльності продовжується формування якостей особистості майбутнього вчителя. Студенти мають можливість

переймати досвід тих учителів, з якими доводиться співпрацювати, формується уміння осмислювати та використовувати передовий педагогічний досвід. Від успішності роботи на цьому етапі залежить професійне становлення студента в якості вчителя. Вона сприяє подальшому вдосконаленню вмінь і навичок педагогічної діяльності, формуванню вмінь пошуково-дослідної роботи, молоді вчителі мають змогу відчувати себе якоюсь мірою класним керівником, провести бесіду з батьками, зрозуміти специфіку роботи з класним журналом, щоденником, планувати роботу на кожен день, проводити різні заходи в режимі дня школи, а також побачити реальну картину роботи сучасної школи із сучасними дітьми. Практикант проводить різні типи уроків згідно з календарно-тематичним планом, у тому числі з використанням сучасних педагогічних інновацій, спрямованих на підвищення ефективності роботи, поліпшення знань, умінь і навичок.

На V курсі зміст завдань практики ускладнюється. Студенти проходять стажування в старших класах як вчителі з фахових дисциплін та класні керівники. Цю практику можна розглядати як етап вдосконалення професійної діяльності, формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя. У практикантів поглиблюється прагнення до пошуку найбільш ефективних методів виховання і навчання дітей.

На VI курсі студенти проходять асистентську практику. Метою асистентської практики є оволодіння магістрантами сучасними методами і формами організації навчального процесу у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації, вироблення в них фахових умінь і навичок для прийняття самостійних рішень в реальних умовах майбутньої професійної діяльності, формування потреби систематично поповнювати свої знання та творчо використовувати їх у стандартних та нестандартних педагогічних ситуаціях.

Наявність професійних знань, умінь та навичок ще не характеризує майбутнього педагога як професіонала. Повинне відбутися якісне перетворення свідомості особистості, формування готовності та здатності особистості до цілеспрямованої діяльності, що веде до зміни властивостей особистості, її

поведінки, діяльності та відношень щодо прогресивного особистісно-професійного розвитку. Проходження педагогічної практики сприяє зміні оцінки своїх професійних якостей: підвищується вимогливість до особистої компоненти – необхідність бути творчою індивідуальністю; посилюється критичне відношення до своїх знань, умінь і навичок, професійної майстерності; змінюється відношення до обраної спеціальності [4].

Завдяки педагогічній практиці студенти мають можливість реалізувати власні прагнення, набути соціального досвіду. Кожен студент ставить перед собою завдання, сутність якого полягає у перевірці власної готовності до майбутньої самостійної професійної діяльності. У процесі практики виявляються суперечності між наявним і необхідним запасом знань, що виступає рушійним чинником безперервної самоосвіти. Тому під час педагогічної практики керівники практики, методисти повинні спрямовувати студента на процес саморозвитку: самостійного визначення мети професійного розвитку, самопізнання, самовдосконалення та самодіагностики. Студент повинен навчитися здійснювати систематичний облік результатів своєї педагогічної діяльності, аналізувати й оцінювати власний педагогічний досвід. Ефективність впливу залежить від оптимізації підготовки до педагогічної практики, її проведення та аналізу результатів.

Важливою є педагогічна підтримка, яка здійснюється за допомогою використання організаційних форм роботи:

- 1) установчі і підсумкові конференції у формі презентації;
- 2) «круглі столи» з вчителями школи, методистами, педагогами, психологами, тематика яких визначається особисто-професійними потребами практикантів;
- 3) консультації;
- 4) тьюторський супровід;
- 5) тренінги і спецкурси, які розробляються залежно від етапів педагогічної практики [5, с. 420].

Успіх педагогічної практики залежить від вибору базової установи, теоретичної обґрунтованості, комплексного підходу до її змісту та організації, систематичності і наступності.

Ефективне проведення педагогічної практики залежить від:

- якості навчально-методичного забезпечення практики фаховою кафедрою;
- рівня сформованих у студентів-практикантів умінь і навичок, застосування ними методів викладання професійно орієнтованих дисциплін фахового напрямку;
- залучення студентів до психолого-педагогічних досліджень;
- допомоги наставників в адаптації студентів до умов професійної діяльності під час проходження практики;
- системності контролю та об'єктивності оцінки результатів практики.

Доцільно організована педагогічна практика, її безпосередній зв'язок з теорією є одним з основних шляхів покращення професійної підготовки педагогічних кадрів, а відповідно їх професійної компетентності.

Висновки. Педагогічна практика створює сприятливі умови для актуалізації в особистісному досвіді студентів знань та умінь як цілісного результату навчально-виховного процесу. Студенти під час педагогічних практик ознайомлюються з різними видами навчально-виховних закладів, звикають до ритму педагогічного процесу, відбувається актуалізація, поглиблення та застосування теоретичних знань, формування педагогічних умінь і навичок. Практика сприяє розвитку педагогічних здібностей, педагогічного мислення, мотиваційної сфери до педагогічної діяльності та перевірці рівня особистісних та професійних якостей майбутнього вчителя, професійної придатності та підготовленості до педагогічної діяльності. Під час педагогічної практики формується позитивне ставлення до педагогічної професії, розуміння необхідності самоосвіти та самовиховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубінка М. М., Уйсімбаєва Н. В. Організація виховної діяльності в дитячому оздоровчому таборі. Начально-методичний посібник / М. М. Дубінка, Н. В. Уйсімбаєва – Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2011. – 272 с.
2. Кулюткин Ю. Н. Психология обучения взрослых. – М.: Просвещение, 1985. – 128 с.
3. Уйсімбаєва Н. В. Вплив педагогічної практики на формування професійної компетентності майбутнього педагога / Н.В.Уйсімбаєва // Збірник наукових праць: Наукові записки кафедри педагогіки. – Випуск ХХУІІІ Ч. 1. – Харків: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – 2012. – С. 223-229.
4. Уйсімбаєва Н. В. Проблеми компетентнісного підходу підчас підготовки педагогічних кадрів. – Збірник наукових праць: Наукові записки. – Випуск 76. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – С.401-411.
5. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу. Науковий посібник / Під загальною редакцією професора С. І. Якименко. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. – 464 с.
6. Шулдик Г. О., Шулдик В. І. Педагогічна практика: Навчальний посібник для студентів педагогічних вузів / Г. О. Шулдик, В. І. Шулдик. – К.: Науковий світ, 2000. – 143 с.
7. Юринець О. О. Формування педагогічної відповідальності у студентів педколеджу: автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук. спец 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Олександр Олексійович Юринець. – Запоріжжя, 2010. – 24 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Уйсїмбаєва Наталїя Василївна – кандидат педагогїчних наук, доцент кафедри педагогїки та освїтнього менеджменту Кїровоградського державного педагогїчного унїверситету іменї Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: дослідження проблем формування професїйної компетентностї майбутнього фахівця.